

UDC 37.014.63

DOI: 10.34671/SCH.HBR.2020.0401.0012

**ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: СУТЬ, НАПРЯМИ, ФОРМИ І МЕТОДИ СПІВРОБІТНИЦТВА**

© 2020

ORCID: 0000-0002-1985-1572

Жадько Олена Анатоліївна, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(61002, Україна, Харків, вулиця Алчевських, 29, e-mail: robotaukr2020@gmail.com)

Анотація. Взаємодія закладів загальної середньої освіти й органів місцевого самоврядування зумовлена тим, що завдяки цій співпраці створюються сприятливі умови для розв'язання завдань, що висувуються перед системою освіти, підвищення якості освіти та розвитку всіх учасників освітнього процесу. Взаємодія органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти передбачає встановлення і розвиток взаємовигідних відносин між місцевою владою, учнями й учителями для спільного розв'язання значущих проблем, що здійснюється на засадах взаємної вигоди, прозорості, волонтерства, двостороннього спілкування, чесності, поваги, рівності. Схарактеризовано напрями взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти: керівництво системою освіти; освітньо-виховна діяльність; науково-методична підготовка вчителів; соціальне забезпечення суб'єктів освітнього процесу; матеріально-технічне забезпечення закладів освіти; видавнича діяльність. Розкрито форми і методи взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти, а саме: підтримка діяльності громадсько-активних шкіл, забезпечення реалізації проектів і програм з громадянського виховання, підтримка діяльності регіональних молодіжних шкільних організацій, проведення конкурсів, учнівських олімпіад з предметів, турнірів, змагань (краєзнавчих, інтелектуальних, спортивних), свят, ігор (патріотично-спортивних, інтелектуальних), зустрічей, виставок, екскурсій, семінарів-практикумів, організація та сприяння роботі музеїв, організація дитячих фестивалів, виготовлення й поширення інформаційних листівок про рідний край, освіту й органи місцевого самоврядування. Розкрито труднощі у взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів освіти (недостатня правова база в галузі освіти; формальне ставлення учасників взаємодії до участі в різних заходах; недостатнє фінансування заходів; недостатнє залучення батьків до цієї взаємодії; потреба у вдосконаленні механізмів безпосередньої демократії тощо).

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, заклад загальної середньої освіти, взаємодія, напрями, форми і методи, учні, учителя, освіта, виховання.

**INTERACTION OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES AND GENERAL SECONDARY
EDUCATIONAL INSTITUTIONS: ESSENCES, DIRECTIONS, FORMS
AND METHODS OF COOPERATION**

© 2020

Zhadko Olena Anatoliivna, PhD Candidate*H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University*

(61002, Ukraine, Kharkiv, Alchevskiyh Street, 29, e-mail: robotaukr2020@gmail.com)

Abstract. The interaction of general secondary educational institutions and local self-government bodies is caused by the fact that this cooperation helps to create favourable conditions for solving the problems, which the system of education has to face with, increasing the quality of education and development of all participants of educational process. The interaction of local self-government bodies and general secondary educational institutions is considered to be the establishment and development of mutually beneficial relations between local authorities, schoolchildren and teachers for joint solution of important problems. It is based on the principles of mutual benefit, transparency, volunteering, two-way communication, honesty, respect and equality. The directions of interaction of local self-government bodies and general secondary educational institutions have been characterized. They are: management of educational system, educational-upbringing activities, teachers' scientific-methodical training, social security of participants in the educational process, material and technical support of educational institutions and publishing activities. The forms and methods of interaction of local self-government bodies and general secondary educational institutions have been revealed. They are support of activities of socially active schools, ensuring the implementation of projects and programs in civic education, support of activities of regional youth school organizations, holding contests, schoolchildren's competitions in subjects, tournaments, competitions (tourism and local history, sporting, intellectual), festivals, games (patriotic-sporting, intellectual), meetings, exhibitions, excursions, seminars-practicum, organization and facilitation of the work of museums, children's festivals, production and distribution of information materials about native land, education and local-self-government bodies. The difficulties in interaction of local self-government bodies and general secondary educational institutions have been revealed. They are insufficient legal framework in education, formal attitude of the participants of interaction to their participation in various activities, insufficient funding for activities, insufficient involvement of parents in this interaction, the need for improvement of the mechanisms of direct democracy etc.

Keywords: local self-government bodies, general secondary educational institutions, interaction, directions, forms and methods, schoolchildren, teachers, education, upbringing.

**ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ И УЧРЕЖДЕНИЙ ОБЩЕГО
СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: СУЩНОСТЬ, НАПРАВЛЕНИЯ,
ФОРМЫ И МЕТОДЫ СОТРУДНИЧЕСТВА**

© 2020

Жадько Елена Анатольевна, соискатель высшего образования степени доктора философии
Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды
(61002, Украина, Харьков, улица Алчевских, 29, e-mail: robotaukr2020@gmail.com)

Аннотация. Взаимодействие учреждений общего среднего образования и органов местного самоуправления обусловлено тем, что благодаря этому сотрудничеству создаются благоприятные условия для решения заданий, которые выдвигаются перед системой образования, повышения качества образования и развития всех участников образовательного процесса. Взаимодействие органов местного самоуправления и учреждений общего среднего образования предусматривает установление и развитие взаимовыгодных отношений между местной властью, учениками и учителями для совместного решения важных проблем, что осуществляется на основе взаимно выгоды, гуманитарни Балкански изследвания. 2020. Т. 3. № 1(7)

прозорчості, волонтерства, двустороннього об'єднання, чесності, уваження, рівності. Охарактеризовані напрямлення взаємодії органів місцевого самоврядування і установ загальної середньої освіти: управління системою освіти; освітньо-виховна діяльність; науково-методична підготовка вчителів; соціальне забезпечення суб'єктів освітнього процесу; матеріально-технічне забезпечення освітніх установ; видавнича діяльність. Розкриті форми і методи взаємодії органів місцевого самоврядування і установ загальної середньої освіти, зокрема: підтримка діяльності громадсько-активних шкіл, забезпечення реалізації проєктів і програм по громадянському вихованню, підтримка діяльності регіональних молодіжних організацій, проведення конкурсів, учнівських олімпіад, турнірів, змагань (краєзнавчих, інтелектуальних, спортивних), свят, ігор (патриотично-спортивних, інтелектуальних), зустрічей, виставок, екскурсій, семінарів-практикумів, організація і підтримка роботи музеїв, організація дитячих фестивалів, виготовлення і поширення інформаційних листів про рідний край, освіту і органах місцевого самоврядування. Розкриті складнощі у взаємодії органів місцевого самоврядування і освітніх установ (недостатня правова база в сфері освіти; формальне ставлення учасників взаємодії до участі в різних заходах; недостатнє фінансування заходів; недостатнє залучення батьків до цього взаємодії; потреба в удосконаленні механізмів безпосередньої демократії і т.д.).

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, установа загальної середньої освіти, взаємодія, управління, форми і методи, учні, вчителі, освіта, виховання.

ВВЕДЕННЯ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Важливість взаємодії місцевої влади і установ освіти зумовлена тим, що ця співпраця сприяє ефективному розв'язанню спільних освітніх завдань, реалізації проєктів і програм, що спрямовані на покращення якості освіти, створенню сприятливих умов для духовного, фізичного, психічного і соціального розвитку всіх суб'єктів освіти.

Місцеве самоврядування виступає формою залучення громадян до активної участі в управлінні місцевими справами, і відповідно, воно є засобом підвищення добробуту громадян та реалізації демократії на місцевому рівні. Особливо важливим у взаємодії органів місцевого самоврядування й установ загальної середньої освіти є залучення до цього процесу учнівської молоді, оскільки діти є майбутнім нацією, а їхня участь у співпраці школи і влади сприятиме формуванню їхньої обізнаності в питаннях управління, політичного й соціально-економічного розвитку суспільства, вихованню громадянських якостей особистості (відповідальності, цілеспрямованості, наполегливості тощо) та активної громадянської позиції.

З огляду на це доцільним є вивчення можливостей, напрямів, форм і методів ефективної взаємодії між органами місцевого самоврядування й установами загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких ґрунтується автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід відзначити, що в сучасній науковій літературі проблеми взаємодії органів місцевого самоврядування і установ освіти розкриваються у сфері державного управління освітою. Так, Н. Волкова [1], В. Гурковський [2], В. Ліпкан [3], Л. Поліщев [4] досліджують проблеми співпраці органів місцевого самоврядування із установами освіти та широкою громадськістю на рівні здійснення керівництва системою освіти. Крім того, низка дослідників розкривають також соціальні, психологічні й педагогічні аспекти організації взаємодії органів місцевого самоврядування і установ освіти. Зокрема, Г. Дворецька [5], О. Ярмук [6] вивчають роль місцевого самоврядування у загальному розвитку суспільства. П. Врублівська [7], Г. Єльнікова [8], С. Корольок [9] висвітлюють співпрацю органів місцевого самоврядування і шкіл у здійсненні виховання школярів (переважно громадянського виховання). Водночас, І. Андрощук [10], В. Грішко-Дунаєвська [11], О. Садова [12] розкривають особливості взаємодії різних суб'єктів освітньої діяльності.

Натомість, питання визначення суті, напрямів, форм і методів взаємодії органів місцевого самоврядування та установ загальної середньої освіти у сфері освіти, загалом, не стали предметом детального дослідження вчених, що і зумовило цей науковий пошук.

МЕТОДОЛОГІЯ

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розкрити суть, напрями, форми і методи взаємодії органів місцевого самоврядування та установ загальної середньої освіти.

Методи, методики та технології, що використовувалися. У статті використано такі методи дослідження: аналіз наукової літератури для порівняння поглядів дослідників на проблему взаємодії в освіті, розкриття категоріального апарату дослідження; експертні оцінки, педагогічне спостереження для визначення форм і методів та можливих труднощів у взаємодії органів місцевого самоврядування й установ загальної середньої освіти; вивчення й узагальнення педагогічного досвіду організації взаємодії органів місцевого самоврядування та установ загальної середньої освіти для визначення напрямів їх взаємодії в освіті.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «взаємодія» передбачає взаємозв'язок соціальних явищ на рівні суспільства і на рівні функціонування окремих індивідів та соціальних груп [10, с. 16]. Водночас різні науки по-різному тлумачать термін «взаємодія» (залежно від їх специфіки).

Так, в економіці взаємодія постає способом узгодження партнерів спільних завдань і засобів їх досягнення при спільному інтересі та взаємовигідних стосунках [13]. У теорії управління взаємодія виступає формою зв'язку елементів цілісної системи, що сприяє їх доповненню один одного і створенню умов для функціонування системи, загалом [3].

У соціології взаємодія позначає вплив та залежність людини і соціуму [6]. Соціальна взаємодія – форма соціальних зв'язків, які реалізуються в обмін інформацією, досвідом, уміньми й у взаємному впливі людей і соціальних спільнот [5].

У психології взаємодія визначається як процес впливу (опосередкованого або безпосереднього) суб'єктів або об'єктів один на одного, що зумовлює їхній взаємозв'язок і взаємозалежність [14, с. 51]. Джерелом саморозвитку і саморуху структур є протиріччя у процесі взаємодії [14, с. 51–52].

Педагогічна наука використовує поняття «педагогічна взаємодія» і розглядає його крізь призму спільної діяльності і спілкування педагога й учня [11]. Крім того, педагогічна взаємодія є системою синергетичної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу, що розгортається на рівні підсистем й орієнтується на виховання, навчання та розвиток учня [15, с. 21]. Таке партнерство сприяє самоорганізації закладу освіти, обміну ресурсами, досвідом учасників освітнього процесу, формуванню сприятливого освітнього середовища для розвитку особистості й соціально-культурного розвитку регіону, залученню громадян до місцевого самоврядування [12, с. 61].

Отже, взаємодія органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти – це встановлення і розвиток взаємовигідних відносин між місцевою владою, школою, учнями й учителями для спільного розв'язання значущих проблем. Взаємодія школи й органів місцевого самоврядування здійснюється на засадах взаємної вигоди, прозорості, волонтерства, двостороннього спілкування, чесності, поваги, рівності.

Основними напрямками взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти є [8; 16]: керівництво системою освіти; освітньо-виховна діяльність; науково-методична підготовка вчителів; соціальне забезпечення суб'єктів освітнього процесу; матеріально-технічне забезпечення закладів освіти; видавнича діяльність.

Так, значення органів місцевого самоврядування на рівні керівництва освітою полягає в: забезпеченні реалізації державної політики у сфері освіти; сприянні інтеграції національної системи освіти у світову; здійсненні контролю за дотриманням державних нормативно-правових документів, які регламентують діяльність системи освіти; координації діяльності закладів загальної середньої освіти; упровадженні інноваційних заходів; сприянні розвитку потенціалу (науково-технічного, інтелектуального, освітнього) громадян з орієнтацією на місцеві фактори (національно-культурні і соціально-економічні); сприянні розвитку мережі закладів освіти, установленні обсягів їх бюджетного фінансування, соціальному захисту учнів і педагогів, створенні умов для навчання і виховання; проведенні моніторингових досліджень щодо якості надання освітніх послуг [1; 2; 8; 16].

Освітньо-виховна діяльність у взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти охоплює [8; 16]:

- роботу з обдарованими і талановитими дітьми (оновлення та підтримка банку даних про методики, спрямовані на виявлення обдарованих дітей; створення умов для розвитку інтересів, здібностей та нахилів учнів; організація підвезення та супроводу учнів до місця проведення олімпіад, конкурсів, турнірів);

- інклюзивну діяльність (розширення мережі закладів освіти з інклюзивними класами; забезпечення соціально-медико-психологічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами; здійснення моніторингу стану впровадження інклюзивної освіти та академічних досягнень учнів в умовах інклюзивного навчання);

- створення умов для розвитку учнівського самоврядування у школах;

- проведення міських масових заходів.

Науково-методична підготовка вчителів включає: забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти на спеціальних заходах (тренінгах, семінарах, конференціях, практикумах тощо); розробка рекомендацій для здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами тощо [8; 16].

Соціальне забезпечення суб'єктів освітнього процесу охоплює: організацію перевезення і харчування учнів у закладах освіти; утримання таборів відпочинку з денним перебуванням; забезпечення оздоровлення дітей; матеріальне забезпечення учасників освітнього процесу [8; 16].

Матеріально-технічне забезпечення закладів освіти передбачає: проведення модернізації матеріально-технічної бази класів початкової освіти; придбання лабораторно-демонстраційного обладнання для кабінетів, навчально-дидактичних матеріалів корекційно-розвивального середовища; створення умов для впровадження дистанційної платформи навчання; проведення ремонтно-будівельних робіт тощо [8; 16].

Видавнича діяльність включає друк видань для освітніх потреб і розширення світогляду суб'єктів освітнього процесу (книг, перекидних календарів, буклетів) [8; 16].

Серед форм та методів взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти можна виокремити такі [9; 16–19]:

- підтримка діяльності громадсько-активних шкіл – закладів освіти, у яких формуються знання й уміння учнів щодо активного життя в суспільстві, громадянська свідомість, активна громадянська позиція;

- забезпечення реалізації проєктів, програм та акцій з громадянського виховання;

- підтримка діяльності регіональних молодіжних шкільних організацій;

- організація та сприяння роботі музеїв;

- організація дитячих фестивалів;

- проведення обласних конкурсів, присвячених різним культурним й освітнім питанням, учнівських олімпіад з предметів, турнірів, змагань (туристсько-краєзнавчих, інтелектуальних, спортивних), свят, ігор (патріотично-спортивних, інтелектуальних), зустрічей, виставок, екскурсій, семінарів-практикумів;

- виготовлення й поширення інформаційних листівок про рідний край, освіту й органи місцевого самоврядування.

Порівняння отриманих результатів з результатами у інших дослідженнях. Водночас, труднощами у взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів освіти є: недостатня правова база в галузі освіти; низька мотивація окремих учасників взаємодії щодо докладання власних зусиль у розвиток освітньої галузі [12] та формальне ставлення до взаємодії; недостатнє фінансування заходів для учнів і педагогів; недостатнє залучення батьків до цієї взаємодії; потреба у вдосконаленні механізмів безпосередньої демократії з метою збільшення участі населення в роботі органів місцевого самоврядування й освітній діяльності тощо.

ВИСНОВКИ

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок цього напрямку. Отже, взаємодія органів місцевого самоврядування та закладів загальної середньої освіти передбачає розвиток взаємовигідних стосунків між місцевою владою та школою для спільного розв'язання значущих проблем. Ця взаємодія охоплює керівництво системою освіти, освітньо-виховну діяльність, науково-методичну підготовку вчителів, соціальне забезпечення суб'єктів освітнього процесу, матеріально-технічне забезпечення закладів освіти, видавничу діяльність і здійснюється завдяки роботі громадсько-активних шкіл, регіональних молодіжних шкільних організацій, реалізації проєктів і програм та впровадженню різних заходів (дитячих фестивалів, конкурсів, учнівських олімпіад, змагань, свят, ігор, зустрічей, виставок, екскурсій тощо). Схарактеризовано напрями взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти: керівництво системою освіти; освітньо-виховна діяльність; науково-методична підготовка вчителів; соціальне забезпечення суб'єктів освітнього процесу; матеріально-технічне забезпечення закладів освіти; видавнича діяльність. Розкрито форми і методи взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів загальної середньої освіти, а саме: підтримка діяльності громадсько-активних шкіл, забезпечення реалізації проєктів і програм з громадянського виховання, підтримка діяльності регіональних молодіжних шкільних організацій, проведення конкурсів, учнівських олімпіад з предметів, турнірів, змагань (краєзнавчих, інтелектуальних, спортивних), свят, ігор (патріотично-спортивних, інтелектуальних), зустрічей, виставок, екскурсій, семінарів-практикумів, організація та сприяння роботі музеїв, організація дитячих фестивалів, виготовлення й поширення інформаційних листівок про рідний край, освіту й органи місцевого самоврядування. Розкрито труднощі у взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів освіти (недостатня правова база в галузі освіти; формальне ставлення учасників взаємодії до участі в різних заходах; недостатнє фінансування заходів; недостатнє залучення батьків до цієї взаємодії;

потреба у вдосконаленні механізмів безпосередньої демократії тощо).

Дана робота не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективними є питання вивчення досвіду взаємодії органів місцевого самоврядування і закладів освіти в різних регіонах України та країнах світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волкова Н. В. Місцеве самоврядування як суб'єкт управління освітою: кластерний підхід. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. фін. акад., 2014. 204 с.
2. Гурковський В. І. Актуальні проблеми державного управління наукою та освітою в контексті глобальної інтелектуалізації. Наукові записки Інституту законодавства ВРУ. 2010. № 3. С. 167–171.
3. Теорія управління в органах внутрішніх справ / за ред. В. А. Ліпкана. Київ: КНТ, 2007. 884 с.
4. Поліщевіч Л. Теоретичні засади взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю. Ефективність державного управління: зб. наук. праць. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. Вип. 4(49). Ч. I. С. 282–289.
5. Дворецька Г. В. Соціологія: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 472 с.
6. Ярмук О. М. Поняття, сутність взаємодії та її роль у розвитку соціальної системи. Право і безпека. 2006. № 5. С. 46–49.
7. Вербицька П. В. Теоретико-методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2010. 40 с.
8. Організація та розбудова громадсько-активної школи як осередку розвитку громади / за заг. ред. Г. Єльнікової. Київ: СПД-ФО Парашин К. С., 2007. 172 с.
9. Корольок С. Роль громадсько-активної школи у розвитку громадянського суспільства. Актуальні проблеми громадянської освіти: український та зарубіжний досвід: матеріали I науково-практичної конференції (Острого, 19 червня 2013 р.). Острого: ГО «Центр демократичного лідерства, Національний університет «Острозька академія», 2013. С. 95–97.
10. Андрощук І. В. Взаємодія як педагогічна категорія. Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. Хмельницький: ХГПА, 2013. Вип. 14. С. 15–19.
11. Грішко-Дунаєвська В. А. Основні підходи до вивчення проблеми взаємодії в науково-психологічній літературі. Збірник наукових праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія: Психологічні науки. 2015. № 1. С. 56–69.
12. Садова О. Г. Особливості застосування технології «партнерство у громаді» у практиці освітньої діяльності сільської школи. Таврійський вісник освіти. 2016. № 1(53). С. 60–65.
13. Компонент «Партнерство школи і місцевої громади». URL: <http://gash.ussf.kiev.ua/ru/content/компонент-«партнерство-школи-і-місцевої-громади»> (дата звернення: 09.01.2020).
14. Психология. Словарь / под общей ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. Москва: Политиздат, 1990. 494 с.
15. Ковальчук Л. Педагогічна взаємодія викладача і студентів під час використання нових інформаційних технологій навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна : зб. наук. праць. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2005. Вип. 19, Ч. 2. С. 17–25.
16. Перелік заходів і завдань Комплексної програми розвитку освіти в місті Марганці на 2018–2012 роки. Марганець, 2017. 17 с.
17. Програма заходу «Педагогічні ідеї в дії: впровадження проекту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні». Марганець, 2019. 2 с.
18. Співпраця школи, влади та громади – шлях до розбудови громадянського суспільства: (не)конференція (Івано-Франківськ, 5 грудня 2017 р.). URL : <https://doccu.in.ua/rozbudovuemo-hromadianske-suspilst/> (дата звернення: 30.12.2019).
19. Жадько О. А. Взаємодія школи і органів місцевого самоврядування в процесі громадянського виховання учнівської молоді. 2016. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Gadko.pdf (дата звернення: 30.12.2019).